

Lokalhistorisk skrift for Enebakk
Nr. 1 • 2012 • Årgang 14 • Utgitt av Enebakk Historielag

ign

Thranittbevegelsen

i Enebaakk

å var det min tur til å være litt redaktør av IGN igjen!

Som omtalt i tidligere utgaver bytter Juul Sverre Stener og undertegnede på i redaktør-stolen mens Gro Arneberg Thoresen er ute i svangerskapspermisjon. Juul Sverre er dermed redaktør av neste nummer, før Gro er tilbake igjen med nr. 3, 2012.

Bladet du nå holder i hendene er (i dobbelt forstand) historiens første røde IGN. Store deler av bladet er nemlig viet Inger Hilde Killeruds glimrende artikkel om "Thranittbevegelsen i Enebakk".

De fleste kjenner kanskje til Marcus Thrane, den største norske arbeiderlederen på 1800-tallet og grunnleggeren av Thranittbevegelsen. Denne bevegelsen hadde på det meste over 30 000 medlemmer, og blant disse en rekke enebakkinger. Marcus Thrane slåss blant annet for allmen stemmerett, en bedre almueskole og bedre rettigheter for norske husmenn. Ekstra artig er det for oss enebakkinger at Marcus Thranes bestefar Paul Olsen Thrane ble født på Sagstua i Ytterbygda. Fattiggutten Paul Olsen Thrane slo seg opp til å bli en av landets mest betydningsfulle handelsmenn tidlig på 1800-tallet og det hevdes til og med at han var aktuell som norsk konge i 1814. Men mer om Paul Olsen Thrane en annen gang. Denne gangen handler det om barnebarnet Marcus Thrane og Thranittbevegelsen i Enebakk.

I denne utgaven presenteres også det nye styret for 2012.

Vennlig hilsen

Henning Bergersen

I N N H O L D :

THRANITTBEVEGELSEN I ENEBAKK <i>Inger Hilde Killerud</i>	4
STOR BOKSEKAMP <i>Andreas Bøhler og Rolf Solberg</i>	23
LAGSLIV: - Nytt styre på plass - Temamøte: Guttedager i prestegården	26
STYRET	32
PROGRAM FOR 2012	35

Thranittbevegelsen i Enebakk

av Inger Hilde Killerud

Rundt 1850 vokste den første arbeiderbevegelsen fram i Norge. Marcus Thranes arbeiderforeninger var de første politiske foreningene der småbrukere, husmenn og arbeidere på landet deltok. Hensikten var å kjempe fram allmenn stemmerett for menn og bedre kår for husmannsfolk, men bevegelsen blei effektivt slått ned og forbudt etter bare noen få år. I Enebakk kan vi regne med at bevegelsen hadde i alle fall 245 medlemmer¹.

Marcus Thrane – grunnleggeren

Marcus Thrane (1817-1890) blei født inn i et velstående hjem i Christiania. Rikdommen var nokså ny. Det var farfaren, Paul Olsen Thrane fra Sagstua i Ytre Enebakk, som hadde arbeida seg opp og skapt en formue på trelast og som tobakksfabrikant. Bare et par måneder etter at Marcus blei født, skjedde katastrofen der familien mista alt. Faren David Thrane, som var bankdirektør, blei arrestert for underslag i Riksbanken. Han mista embetet, måtte betale erstatning og familien mista sin plass i det gode selskap. Marcus vokste opp i skam og fattigdom, men takket være forbindelsene familien hadde fikk han utdanning. Oppveksten kan nok ha prega ham på to måter: for det første hadde han kjent utsatthet på kroppen, for det andre gjorde bakgrunnen at han var vant til å ferdes i ulike sosiale lag. Det kom til nytte da han etter noen år som lærer på Lillehammer og i Modum, og radikal redaktør i Drammen, stifta Drammens arbeiderforening i desember 1848. Våren 1849 blei Christiania Arbeiderforening og fellesorganet Arbeiderforeningernes Blad stifta. Våren 1850 kom det stadig til nye foreninger på Østlandet, antagelig var foreningene i Enebakk blant disse. Høsten 1850 var det foreninger på Østlandet, Sørlandet og i Trøndelag.

---

1. Lensmannen rapporterte inn 245 medlemmer fra Enebakk til myndighetene etter at organisasjonen hadde blitt forbudt i 1851. Det kan høyst sannsynlig ha vært flere medlemmer som har klart å unndra seg rapportering.

Anslagene over medlemstall varierer, noen hevder at thranittbevegelsen på sitt største hadde rundt 25 000-30 000 medlemmer, fordelt på 400 foreninger². I mai 1850 sendte thranittene inn programmet for foreningen, formulert som en petisjon (bønnskrift) til Kongen.

Hvorfor oppsto bevegelsen?

På denne tida hadde landet opplevd en folkevekst uten sidestykke i norsk historie. Tallene viser at folketallet på landsbasis økte med hele 50 prosent mellom 1815-1845! En av grunnene til denne befolkningsveksten, var poteten. Poteten hadde kommet på slutten av 1700-tallet, og det blei særlig fart i dyrkinga av den nyttige veksten under nødsåra i forbindelse med Napoleonskrigene i 1812-13. Sammen med poteten var det vanlig å spise sild, og det gir mye god næring. Sammen med den nye koppevaksinen var denne kosten viktig for å holde befolkningen frisk, og dødsraten sank. Samtidig som det var færre som døde, var det flere som ble født. Dette henger sammen med at det vokste opp store ungdomskull som deretter stifta familie. For dem som blei voksne rundt 1850 var det vanskelig å finne noe å leve av, særlig her på Østlandet, hvor det ikke var særlig annet arbeid enn jordbruk og skogbruk. Dette førte til deling av bruk (flere småbruk), flere og stadig dårligere husmannsplasser. Flere gårdbrukersønner måtte ta et steg ned og bli husmenn, flere husmannssønner ble bare dagarbeidere og antallet tjenestefolk økte utover første halvdel av 1800-tallet. Mange av disse ble thranitter. I Enebakk kom nesten hele økninga i folketallet på husmannsplassene. Birger Kirkeby skriver i bygdeboka at det fantes en «spesiell husmannskultur» i Enebakk³. Husmannsfamiliene bodde lenger på samme plass enn det som var vanlig ellers i landet, og disse familiene kan spores tilbake til de vanlige bondeslektene i bygda på 1600- og 1700-tallet.

---

2. Pryser 1977, s. 7

3. Kirkeby 1991, s. 292-293.

Den sterke befolkningsøkningen førte til at det blei rydda mange nye husmannsplasser helt fram til 1860-åra. Det var eneste mulighet for å få noe å leve av. Men den gode jorda var allerede tatt, så plassene som blei rydda utover 1800-tallet blei dårligere og dårligere; de lå avsides til og hadde tungdreven, dårlig jord. Det betydde at familiene på disse plassene kunne komme til å leve helt på sultegrensa, i alle fall om de ikke hadde andre muligheter for inntekt.

I 1847 oppsto en verdenskrise med lavkonjunktur som særlig ramma skipsfart og trelast. Det siste hadde stor betydning her på Østlandet. Mange gårdbrukere, småbrukere, husmenn og andre hadde hatt viktige ekstrainntekter av skogsarbeid, sagbruksarbeid og transport, og de mista nå en stor del av disse inntektene⁴. Rundt 1850 var det i tillegg uår i jordbruket. I 1842 hadde renta på kortsiktige lån blitt satt helt fri, og mange hadde lån med høye renter til lokale ågerkarler som de nå fikk problemer med å betjene. Det var stadige tvangsauksjoner på bygdene.

Februarrevolusjonen i Paris 1848 og urolighetene som spredte seg i Europa etter verdenskrisa var langt unna og ukjente for enebakkingene. Men ut av dette vokste det en norsk variant som de snart skulle bli kjent med, nemlig Thranebevegelsen.

Thranittene sender petisjon til Kongen, mai 1850

I seks måneder, fra desember 1849 til mai 1850, gikk petisjonen mellom arbeiderforeningene. I alt var det 12 833 medlemmer av arbeiderforeningene som skreiv under. Vi må tro at det var et høytidelig øyeblikk, i det de satte sitt navnetrekk på et skriv til selveste Kongen. Mange av dem kunne riktignok ikke skrive sjøl, men fikk hjelp til å undertegne med påholden penn. Vi kjenner til at 114 personer fra Ytre Enebakk Arbeiderforening skal ha skrevet under petisjonen, og disse 114 skal vi se nærmere på seinere.

---

4. Pryser, s. 10.

Hvorfor valgte thranittene å skrive en petisjon som strategi for å oppnå målene sine? Vi må huske at svært få av dem hadde stemmerett. De hadde ikke mulighet til å påvirke samfunnet gjennom å stemme inn «sine» folk. Å sende petisjoner til Kongen hadde dessuten lange tradisjoner. I tida da Norge var i union med Danmark under en eneveldig konge var det en av få muligheter vanlige folk hadde til politisk påvirkning. Folk hadde ofte hatt stor tro på at Kongen var barmhjertig og ville deres beste. Opplevde de urett, skyldte de helst på futen og andre embetsmenns maktmisbruk. De hadde gjerne en naiv tro på at hvis Kongen bare fikk høre hva som foregikk, ville han ordne opp til fordel for den lille mann.

I 1850 var det jo situasjonen en annen – den svensknorske kongen var ikke eneveldig og i prinsippet skulle Stortinget representere folkets interesser. Men myten om den barmhjertige og allmektige Kongen levde videre en god stund, og det er nok en av grunnene til at thranittene valgte å sende et bønnskrift til Kongen, til tross for at Marcus Thrane faktisk syslet med republikanske tanker. Det kan også ha vært taktiske grunner til at de sendte en petisjon. Thranittene ville vise at de ikke var noen revolusjonær trussel som ønska å kaste om på hele samfunnet. Thrane hadde et visst håp om at Kongen i alle fall ville gå med på noe i det underdanige bønnskriftet, og da måtte Stortinget jobbe videre med saken. Det meste av innholdet var ikke så nytt og radikalt, arbeiderforeningene blei mer radikale seinere, etter at det blei klart at Kongen ville avvise petisjonen. For å forstå at Kongen og Stortinget så så alvorlig på bevegelsen, må vi se det i en større sammenheng. Februarrevolusjonen i 1848 hadde skremt makteliter over hele Europa.

Krav om demokratiske rettigheter

Hva var det så thranittene ba om i petisjonen? Petisjonen var et politisk program. Vi kan grovt sett dele programmet inn i to deler, en del som handla om demokratiske, politiske rettigheter og en del som handla om økonomi og sosialpolitikk.

For begge disse delene framførte Thranebevegelsen synspunkter som var kontroversielle, men ikke nye. Vi kan se på ønsket om demokratiske rettigheter først – stemmerett for alle voksne menn, at verneplikten skulle gjelde for alle, større likhet for loven og bedre folkeopplysning.

Grunnloven fra 1814 var oppsiktsvekkende demokratisk for sin tid når det gjaldt stemmerett – men stemmeretten var knytta til eiendom. I tida etter 1814 økte andelen som ikke hadde stemmerett fordi det blei flere husmenn og andre eiendomsløse. Den store andelen thranitter som var husmenn eller tjenestefolk, hadde ikke stemmerett. Dette punktet i petisjonen var radikalt, selv om noen aviser allerede hadde tatt til orde for allmenn stemmerett for menn i spaltene sine.

Når det gjaldt verneplikt, skulle alle menn ha verneplikt etter Grunnloven, men dette prinsippet ble ikke fulgt opp i praksis. Rikfolk kunne kjøpe seg fri fra tjenesten. Thranittene påpekte det paradoksale og dypt urettferdige i at småfolk hadde verneplikt, men ikke stemmerett. Videre ba de om reformer i rettsvesenet. Det var klart at fattigfolk kunne få harde straffer for små forbrytelser, mens folk fra høyere klasser slapp unna. For å forhindre dette, ønska de seg juryordning, slik at folket selv skulle få være med i rettsvesenet. For å få økt folkeopplysning, ønska thranittene seg vekk fra fordummende religionspugg der allmuens barn blei innpoda at de skulle ha respekt for øvrigheten. Thrane ønska seg aller helst en felles, religionsfri skole for alle barn. I petisjonen nøyde de seg med å be om bedre allmueskole med fag som historie, geografi, samfunnsfag, naturfag, fysikk – ikke bare religionsundervisning. Religionsundervisninga burde først komme når barna hadde blitt litt eldre og «var kommen til tænkning»⁵.

---

5. Bjørklund 1970, s. 112.

Den økonomiske liberalismen stod sterkt i Norge fra 1840-tallet. Idealet var at det skulle legges minst mulig restriksjoner på handel og næringsliv, og at staten skulle være liten og billig. Dette prinsippet lå blant annet bak loven fra 1842 som ga fri rente på kortsiktige lån, som vi har sett på ovenfor. Embetsmennene og borgerne var liberalistisk innstilt. Og på en måte var bøndene på Stortinget, bondeopposisjonen, også liberalistisk innstilt, for de ønska en så billig og liten stat som mulig. De var imidlertid ikke særlig konsekvente, og stemte gjerne for toll hvis det passa deres økonomiske interesser. Når dette tankesettet var så utbredt, er det ikke noe rart at også thranittene hadde et liberalistisk utgangspunkt i diskusjonene. Det å tenke seg en mer aktiv, regulerende stat fantes knapt i noens horisont. Noen av vedtakene i petisjonen er liberalistiske, mens andre likevel smaker mer av sosialisme og aktiv stat. Det som er felles er imidlertid at bevegelsen hadde husmennene og småbrukernes beste for øye.

En sak som det sikkert var stor uenighet om i Enebakk, var korn toll. De østlandske storbøndene på Stortinget var blant dem som var forkjempere for korn toll, som samsvarte med deres egne interesser. Vi kan trygt gå ut fra at dette var det gjengse synet på de større gårdene i Enebakk også. For husmennene og småbrukerne stilte det seg annerledes. Korn toll hadde naturligvis motstandere i byene, men også i bygdene måtte de fleste kjøpe korn. Verken husmenn eller småbønder kunne produsere nok korn til eget bruk. Thranittene gikk inn for å oppheve korn toll, slik at kornet blei billigere. Å oppheve korn toll ville være et liberalistisk tiltak, men det var ikke prinsippet som var det viktige her. Thrane gikk nemlig inn for tollgrenser, men mente at alle varer skulle deles inn i tre ulike tollklasser, slik at de aller mest nødvendige varene ble så billige som mulig.

Noe annet storbøndene på Østlandet hadde kjempa hardt mot og nesten klart å få bort i 1836, var de såkalte «liggedagene» danske kornskuter hadde hatt. «Liggedagene» ville thranittene ha tilbake, for det betydde at alle kunne handle korn direkte fra skutene noen dager. Det hadde vært veldig besparende, for da slapp man fordyrende mellomledd. Derfor var dette et krav i petisjonen.

I kampen for husmennene ser vi at Thranebevegelsen tar et skritt nærmere tanken om at staten skal gripe mer direkte inn i samfunnsutviklinga, noe som gjør at bevegelsen kanskje kan kalles sosialistisk. De ønsker at husmannsvesenet skal reguleres gjennom en skikkelig husmannslov. Slik forholdene var, kunne husmenn bli sparka fra plassene sine når de blei gamle og ikke kunne arbeide lenger. Dette måtte det bli slutt på. Forslaget i petisjonen innebar at bøndene selv skulle overta forsorgen for sine gamle husmannsfolk. Her fridde de til småbrukere og påpekte at det var urettferdig at de skulle bli hardt belasta med skatter fordi storbøndene ville ha masse husmenn som seinere lå samfunnet til byrde. Om forholdene husmannsfolk levde under, skrev de: «Husmandsklassen befinner sig desværre aldrig i en saadan Stilling, at den kan sørge for sine Børns Fremtid; den sætter altså ikke lykkelige Mennesker, men blot nye Korsdragere ind i Verden»⁶. For å gjøre det mulig å planlegge for sine barns framtid, burde loven være slik at husmennene skulle ha plassen på livstid og at den skulle gå i arv. Thrane selv gikk faktisk imot dette forslaget, og mente det ville være et bedre tiltak om husmannsfolka fikk vederlag for alt arbeidet de hadde gjort på plassen hvis nye folk skulle overta.

Det var ikke så lett for alle medlemmene i arbeiderforeningene å tenke seg et samfunn der det ikke fantes husmenn. Thrane så imidlertid forbi husmannsvesenet. Det endelige målet for ham var at alle husmenn skulle bli selveiere gjennom bureising som staten skulle hjelpe til med.

---

6. Sitat fra «Petitionen fra 1850»

På gode vilkår skulle husmenn få ta over udyrka, men dyrkbar jord som staten eide eller kjøpte opp. Dette er tanker som peker mot en svært aktiv stat, helt ulikt den rådende liberalistiske tankegangen i samtida.

Hvem var thranittene i Enebakk?

Petisjonen skal ha blitt underskrevet av 114 menn i «Ytre Enebakk Arbeiderforening». Det fantes thranitter også ellers i Enebakk. Da lensmann Andersen i august 1851 på oppdrag fra myndighetene satte opp ei liste over dem som hadde vært thranitter, regna han med 97 medlemmer i Ytre Enebakk, 129 i Kirkebygda med Dalefjordingen og 19 fra Enebakkneset. På dette tidspunktet var det kriminelt å være med i foreningene. Historikeren Tore Pryser har funnet ut at menn som hadde en sentral rolle i bygdas styre og stell, formannskapsmedlemmer og bønder fra større gårder, ofte ble utelatt fra listene som blei satt opp i forbindelse med rettssaken mot thranittene⁷. Det kan være en av grunnene til at en så stor andel av medlemstallet i Enebakk viser seg å ha vært husmenn. Pryser mener at thranittbevegelsen ikke bare besto av arbeiderklasse, men at den egentlig var en brei folkebevegelse. Han har undersøkt bevegelsen i Ullensaker, og funnet ut at medlemmene i arbeiderforeningene der kan sies å utgjøre et økonomisk og sosialt speilbilde av den mannlige befolkningen. Andre forskere har hevda at medlemmene i organisasjonene utgjorde et slags «mellomsjikt» i bygdene. Det var ikke folk fra de største gårdene, men det var heller ikke de aller fattigste. De aller fattigste hadde mer enn nok med å overleve fra dag til dag, og hadde ikke overskudd til å engasjere seg politisk. Hva kan vi si om thranittene i Enebakk? For det første kan vi si at de fleste som underskreiv på petisjonen var husmenn, 52 stykker. I tillegg kommer 31 andre underskrivere som hørte til «husmannsfolket»: husmannssønner, innerster eller dagleiere⁸ som losjerte hos en husmannsfamilie.

---

7. Pryser 1977, s. 16-17..

8. Dagleiere var kontraktsløse landarbeidere som leide ut arbeidskraften sin fra dag til dag.

Til sammenligning var det fjorten som kan sies å høre til gårdbrukerstanden; åtte av dem var selveierne, tre av dem var leilendinger, to av dem tidligere gårdbrukere som nå satt i føderåd og en gårdbrukersønn. Selveierne kan nok karakteriseres som småbrukere, som vi skal se. Ellers fantes det fire håndverkere blant underskriverne: to skreddere, en snekker og en skomaker. Disse hadde også en liten husmannsplass hver. Snekkeren Nils Simensen bodde i plassen Skredderhytta under Nes på Hammeren. Det var bare ei hytte med litt dyrka jord, så det var nok håndverket han levde av. 12 av underskriverne har jeg ikke klart å plassere, og bare en ser ut til å ha vært i tjeneste. Tallet på tjenestefolk skulle man tro var større, så her ville jeg kanskje fått mer korrekte resultater hvis jeg hadde undersøkt flere kilder.⁹ Fem av underskriverne er ikke fra Enebakk, men fra plasser i nærheten - tre brødre fra en husmannsplass under Svikébøl i Tomter, og to menn fra husmannsplasser under Boger og Skjeggstad i Ski. Disse har jeg inkludert i tallmaterialet.

Tabell 1: Underskriverne i Ytre Enebakk Arbeiderforening. Sosial posisjon, ca 1850

Husmann	52
Adresse på husmannsplass (husmannssønn, innerst, dagarbeider)	31
Gårdbruker/selveier	8
Leilending	3
Tidligere gårdbruker (føderåd)	2
Gårdbrukersønn	1
Håndverkere	4*
I tjeneste	1**
Opplysninger mangler	12
Sum total	114

*To skreddere, en snekker og en skomaker. Alle disse hadde husmannsplass i tillegg.

** Usikkert

9. Jeg har brukt opplysningene i bygdeboka og folketellingene fra 1801 og 1865 i arbeidet med denne artikkelen.

Alderen på underskriverne varierte fra 17 år og til langt opp i 70-åra, men de årskullene som dominerer var dem født mellom 1811-1815, altså menn som var mellom 35-40 år gamle. Vi veit at husmannspar gifta seg og fikk barn seinere enn gårdbrukerpar. Grunnen var at man venta med å gifte seg til man hadde fått noe å brødfø en familie på, og et utkomme var vanskelig å skaffe seg i 1840-åra. Ser vi på situasjonen for thranittene fra Ytre Enebakk Arbeiderforening, ser vi at en stor andel av dem var i etableringsfasen, det vil si at de var forholdsvis nygifte og hadde små barn. Kanskje engasjerte de seg i så stor grad fordi de merka på kroppen hvor vanskelig det var å finne seg noe å leve av. Kravet om statlige bureisingstiltak for husmannsfolk kan ha appellert til menn i denne situasjonen.

Noen av husmennene kom fra gode plasser. Et eksempel er Håken Larsen fra plassen Grasholt under Vestby. Grasholt hadde vært brukt av familien i tre generasjoner, og Håken overtok etter far sin. «Grasholt var en god plass, og folka der satt i så solide kår at det ble holdt skifter i generasjoner, og det var sjelden på husmannsplasser», skriver Birger Kirkeby.¹⁰ Grasholt hadde da også blitt rydda forholdsvis tidlig, rundt 1700, før det veldige presset på jorda tok til. Annerledes var forholdene på plassen Buttelbakken under Foss. Buttelbakken blei rydda først omkring 1830, og det sies at det var «ei vending med plogen»¹¹. På Buttelbakken bodde underskriveren Jakob, som jeg ikke har klart å finne noe mer om. Om en husmannsfamilie levde på sultegrensa eller ikke, ville ofte avhenge av om de hadde inntekter utover plassen. Det er det vanskelig å si noe om, selv med grundige undersøkelser.

---

10. Kirkeby 1991, s. 523.

11. Kirkeby 1991, s. 612.

En pekepinn på hva slags forhold de engasjerte husmennene levde under, kan vi få ved å se på når husmannsplassene blei rydda. De beste plassene var gjerne gamle ødegårder som hadde blitt tatt i bruk igjen på 1600-tallet.

Andre nyryddede plasser fra 1600-tall og første halvdel av 1700-tallet var gjerne også større og hadde god jord. De seinere plassene, særlig dem som blei rydda helt mot slutten av 1700-tallet og fram til 1850 blei stadig mindre, hadde dårligere jord og lå avsides til. I tillegg kommer det at gamle plasser blei delt opp og tatt i bruk av flere familier. På disse plassene kunne forholdene være mildt sagt magre. Jeg har undersøkt når plassene til thranittene som er registrert som husmenn blei rydda, til sammen 48 plasser.¹² Av disse var så mange som 25 plasser som ble oppretta etter 1780 (18 av dem etter århundreskiftet). Noen av underskriverne hadde rydda plassen selv, og var første husmann på plassen. Disse plassene fikk ikke lang levetid. Plassen Signedalen under Gjevelsrud er et eksempel. Her bodde Thorer Hansen som underskreiv på lista. Han var nygift og var nettopp blitt far. Plassen kom kanskje opp så seint som i 1844, og ble nedlagt i 1890.

Som vi ser, fantes det eksempler både på husmenn fra gode og mindre gode plasser blant medlemmene i Ytre Enebakk Arbeiderforening. Det underskriverne kan ha hatt til felles, var at de i løpet av sin levetid hadde merka at det blei stadigvanskeligere forhold for folk som dem. De hadde måttet ta til takke med dårligere plasser og vilkår enn fedrene sine, og flere av dem hadde opplevd at plassen måtte deles med en annen familie. Færre av dem kunne regne med at plassen kunne gå i arv.

---

12. Summen plasser (48) avviker fra antall husmenn (52). Årsaken til dette er at jeg bare har sett på plassene i Enebakk, et par av husmennene hadde ikke jord og to husmenn delte plass.

Tabell 2: Plassene *husmennene* kom fra¹³

Gamle ødegårder og tidligere gårder, tatt opp som plasser fra 1600-tallet	Durud u. Vik (1390, pl. 1700-1800t), Skinnfellrud u. Nordby, Staldkerud u. Vestre Brevik (pl. 1700t), Svinas u. Bøler
1600-tallet (noen av disse kan ha blitt rydda på gamle bruk)	Tangen u. Vik, Landskaug u. Vik, Slora u. Oppsal, Kongell u. Nes, Haraldstad u. Sulerud (1660)
ca. 1700-1750	Myra u. Vik (ca 1700), Råkan u. Vik, Nygård u. Vik, Sandem u. Solberg (1720), Loga u. Bjerke, Kjensli u. Nordby, Bakken u. Vik, Setra u. Vik, Grasholt u. Vestby (ca 1700), Vestre Grav u. Vik ¹⁴
ca. 1750-1800	Mjærskogplassen (1791), Jaershytta u. Jaer i Dalefjeringen (1790), Roligheta u. Sulerud, Bråten u. Foss (1791), Slora u. Nordby, Enga u. Oppsal (1780), Moseby u. Nordby (1780), Hytta u. Kjølstad, Svenskerud, Vestre Kjellgård u. Vestby ¹⁵ , Hellerud u. Vestre Rustad
ca. 1800-1850	Sandås u. Lund/Brevik (ca 1830), Nyland u. Omberg (1834), Sløreby u. Gjevelsrud (1850), Kastellet u. Vestby (e. 1801), Grinda u. Bjerke (1830), Solli u. Ubberud (1830), Petterborg u. Bjerke (1820-77), Signedalen u. Gjevelsrud (1844-90), Sørlø u. Mjærskog (1840-75), Østre Bråten u. Vik ¹⁶ , Nordre og Søndre Ødegården u. Vestby ¹⁷ (1830), Nordre og Søndre Holstad u. Omberg (1840) ¹⁸ , Korsveien u. Bjerke (1830), Dammen u. Ubberud (1850) ¹⁹ , Søndre og Nordre Ødegården u. Jaer i Ytre (ca 1818) ²⁰

13. Underskriverne kom fra flere plasser enn de som er med i denne oversikten. Her har jeg bare tatt med plassene som husmennene (husholdsoverhoder) som underskreiv kom fra. Det vil si at jeg ikke har tatt med dem som bare er oppgitt å bo på en plass eller håndverkerne. Grunnen er at det er vanskeligere å si hvor stor betydning kvaliteten på plassen hadde for dem. Plassen Bekkenstein under Skjeggstad i Ski, der husmannen Baltser Pedersen kom fra, er ikke tatt med i oversikten.

14. Grav blei rydda alt på 1600-tallet, men fra 1740 delt i to (seinere fire) plasser. Underskriveren kom fra Vestre Grav.

15. Plassen Kjellgård blei rydda på midten av 1600-tallet, og delt i to fra 1780-åra.

16. Bråten blei rydda tidlig på 1700-tallet, og delt i to i 1834. Underskriveren kom fra Østre Bråten.

17. Ødegården under Vestby var en tidligere gammelnorsk gård, plassen blei delt i to i 1830-åra.

18. Holstad blei rydda på 1600-tallet, og det kan ha vært et småbruk her i gammelnorsk tid. Plassen blei delt i to i 1840.

19. Dammen blei rydda som plass ca 1770, men delt i to i 1850-åra. «Vår» husmann bodde på den ene av disse plassene.

20. Ødegården u. Jaer var som navnet sier, en gammelnorsk gård som blei lagt øde under Svart-edauden. Den blei rydda som husmannsplass alt i 1660-åra, men delt i to i 1818 (av to brødre som begge underskreiv oppropet).

Av dem fra gårdbrukerstanden som vi finner på lista, kommer seks av dem fra tre gårder som har til felles at de nylig er delt: Sulerud, Kjepperud og Rustad. Sulerud hadde blitt delt av fem brødre ved loddtrekning i 1841. Kjepperud hadde blitt delt og solgt ved auksjon i 1842, Rustad hadde blitt delt i 1844. I tillegg finner vi gårdbrukersønnen Hans Gulbrandsen, som kom fra Vesle-Hvitstein – gården hadde blitt skilt ut fra Hvitstein i 1812. Andre hadde nylig blitt selveierne, slik som Thorer Pedersen fra Nosa, en husmannsplass under Sulerud som først blei selveie i 1826. Selveieren Ole Halvorsen hadde kjøpt en husmannsplass, Lyserbråten, i 1841. Det er vel tvilsomt å kalle Lyserbråten en gård, selv om Ole var selveier. Nils Christensen hadde også kjøpt en husmannsplass, Enga under Nes, og kalte seg gårdbruker i 1832. Enga hadde blitt rydda så seint som i 1820-åra. Den siste i denne kategorien var Peder Andersen, som kjøpte Knurrestad da det blei selveie fra Rustad i 1835. Han klarte seg ikke, og gården måtte selges i 1865. I tillegg kom tre leilendinger – Johannes Halvorsen på Øvre Huseby, Torsten Hansen på Kjølstad og Thorer Kristoffersen på et underbruk av Nordby.

Gårdbrukerne på lista kan sies å være småbrukere. Det at gårdene de kom fra hadde blitt delt, gjorde at de kan ha fått en opplevelse av nedadgående mobilitet. De fikk det dårligere enn foreldrene hadde hatt det, fordi det var dårligere tider og flere om beinet, flere om jorda. Kanskje levde de i frykt for konkurs.

På landsbasis ser det ut til at mange thranitter var gårdbrukersønner som selv hadde endt opp som husmenn. Dette kan ha vært noe gårdbrukerne på de mindre gårdene frykta også i Enebakk. Opplevelsen kan ha gjort dem mer åpne for radikal politikk. Slik sett passer mønsteret fra andre bygder også inn her: Småbrukere og husmenn hadde felles interesser, og gikk sammen om kravene i petisjonen. Blant annet kan kravet om å oppheve korntollen ha vært viktig for dem, mens de større gårdbrukerne nok var tilhengere av toll.

*Over: Borregaard hovedgård i Sarpsborg, hvor Paul Thrane bodde i voksen alder.
Under: Sagstua i Ytterbygda hvor Paul Thrane vokste opp. Kontrasten er stor.*

Lederne for arbeiderforeningene i Enebakk

Lederen for Ytre Enebakk Arbeiderforening skal ha vært gårdbrukeren Petter Holmsen fra Søndre Rustad ved Lyseren. Petter, som blir kalt både Hans Petter, Peder og Peter i kildene, var født rundt 1815 og var altså i midten av 30-åra på den tida han blei engasjert i Thranebevegelsen. Vi veit at han gifta seg i 1842 med jevnaldrende Helene Eriksdatter fra Sulerud. Det ser ut til at de fikk åtte barn, men det første barnet døde som spedbarn. I 1850 hadde Petter kone og tre små barn. Faren til Petter, Holm, hadde drevet hele Rustad gård, men fra 1830 av solgte han unna deler av gården. I 1844, to år etter at han hadde gifta seg, kjøpte Petter en del av farsgården for 200 daler. I 1863 solgte han gården videre for 850 daler til en mann som het Andreas Nilsen. Antagelig var det Andreas Nilsen Kongell, som hadde vært leder for Arbeiderforeningen før Petter. Lensmannen oppga at Andreas Nilsen var selveier, men det kan ikke være riktig. Han var høyst sannsynlig husmann på plassen Kongell under Nes, der han hadde kone og et eller to barn (en sønn ble født og døde i 1850).

Mange betalte svært dyrt for å bli selveier, og kanskje var Andreas av dem som forstrakk seg. I alle fall klarte han seg ikke. Allerede innen et par år etter at han kjøpte Søndre Rustad, måtte han gå fra gården som blei solgt på tvangsauksjon. Den neste eieren av Søndre Rustad klarte seg heller ikke, og gården måtte igjen gå på auksjon. Det var vanskelige tider. Hvor arbeiderlederne Petter og Andreas blei av, er vanskelig å si. Ingen av dem finnes i Enebakk i folketellinga av 1865. I naboforeningen i Kirkebygda med Dalefjerdingen hadde det vært 129 medlemmer. Her var lederen i foreningen Anders Andersen, møller og husmann på Fosser under Bøler. Også han var familiefar i midten av 30-åra. Det var også den tidligere lederen der, Johan Bentzen, lottbruker²¹ på Østenbøl.

---

21. En lottbruker var en som drev jorda for en annen leilending. For dette fikk lottbrukeren halve avlinga. Johan Bentzen finner vi seinere igjen som husmann i Skjønhaug under Østenbøl.

Parti fra "Lilletorget" av Kåre Jonsborg (1912-77) er en del av billedteppeverket "1660-1940" som pryder festgalleriet i Oslo Rådhus. Verket forestiller Paul Olsen Thrane som hjelper bønder som har blitt nektet å vanne hestene sine av vekteren. "Lilletorget" er en av Europas største billedvevmader (3,65 m x 7,5 m) og vakte internasjonal oppsikt da det ble avduket i 1950. Kunstneren Kåre Jonsborg er spesielt kjent for sine skildringer av østnorske landskaper og folk i arbeid.

Thranittledere var ofte stridbare og talføre menn, mange steder var det lærere som leda foreningen. Vi veit lite om Enebakk-ledernes personlige egenskaper, men vi kan se at lederne var i et slags økonomisk mellomsjikt i bygda, i sin beste alder og med en familie å forsørge.

Hva skjedde med petisjonen og thranittene?

Februarrevolusjonen i 1848 hadde spredt seg fra Paris og over Europa som en ild. Thranebevegelsen var det norske utslaget. Men revolusjonen og de nye demokratiske ideene blei slått ned i hele Europa, også i Norge. I november 1850 ga Kong Oscar 1. sitt svar på petisjonen. Svaret var iskaldt. Her heter det at kongen «med Bekymring [har] betragtet den misledende Indflydelse paa den arbeidende Klasse, [...] og nærer det haab at rettsindige Mænd [...] vil række Haand til at fortrænge Anskuelser der [...]lettelig kunne lede bort fra den Ordenens, Lovlighedens og Samdregtighedens Vej».²² Bevegelsen oppnådde lite ved å gå videre til Stortinget, selv om det faktisk kom en ny husmannslov i 1851.

Bevegelsen gjennomførte også to arbeiderlandsmøter i 1850 og i 1851. Myndighetene hadde bevegelsen under streng oppsikt, særlig da det oppsto uroligheter rundt om i landet som blei kobla til thranittene. På det siste landsmøtet («Lilletinget») blei det stifta et vedtak om revolusjon som var påskuddet myndighetene trengte for å forby organisasjonen. Lederne blei arrestert, og Thrane blei sittende i sju år i fangenskap. Til sammen blei over 100 thranitter dømt i rettssakene som fulgte.²³ I dag kan vi slå fast at dette var justismord. All virksomhet i arbeiderforeningene falt sammen etter arrestasjonene, og lensmenn over hele landet satte opp lister over dem som hadde vært med. Thrane hadde ment at det var helt nødvendig å forbedre arbeiderklassens kår på landet også for å hjelpe arbeiderklassen i byene. Husmennene levde på små marginer. Blei det uår eller økonomisk krise, betydde det sult, og da ble befolkninga på landet tvunget inn til byene. Det førte til press på arbeidsplassene i byene og dårligere forhold der.

---

22. Sitat fra Petitionen fra 1850.

23. Bjørklund 1970, s. 277.

Utviklinga løp imidlertid raskt fra bureisningsideene hans. Husmannsfolket var i ferd med å forsvinne. I perioden 1855-1900 sank antallet husmannsfolk i Enebakk fra 315 til under 100.²⁴ Grunnen var at det åpna seg nye muligheter for å få arbeid, i industrien i Ekebergdalen eller i Christiania. Andre søkte lykken i Amerika. Denne utviklinga var det helt umulig å forutse i 1850, utfra datidas situasjon var Thrane tanker fornuftige. Thrane var forøvrig sympatisk innstilt overfor dem som valgte å utvandre, noe han fikk kritikk for. Etter fengselsstraffen endte han selv opp i Amerika, med bare et enkelt besøk hjemme i Norge.

---

24. Birger Kirkeby: Enebakk bygdebok, s. 300.

Litteratur og kilder:

- Bjørklund, Oddvar: Marcus Thrane, sosialistleder i et u-land, Oslo 1970.*
Folketellingene av 1801 og 1865, se: www.digitalarkivet.no.
Kirkeby, Birger: Enebakk bygdebok, bind III, Enebakk kommune 1991.
Petitionen fra 1850. Thrane-foreningenes bønnskrift til kongen, Det norske Arbeiderpartis hustrykkeri 1957.
Pryser, Tore (red): Thranerørsla i norske bygder, Oslo 1977.

Inger Hilde Killerud er født i 1979 og kommer fra Kirkebygda. Hun har mastergrad i historie fra Universitetet i Oslo med hovedoppgaven "Jordisk gods. Arv, kjønn og familiestrategi i norske testamenter 1810-1854" (2006). Killerud er redaksjonsmedlem i IGN.

STOR BOKSEKAMP!

Av **Andreas Bøhler** og **Rolf Solberg**

Enebakk Ungdomslag, som i sin tid holdt til på Ignarbakke, hadde egen avis som refererte fra lagets møter og aktiviteter i laget. I avisen var det også innlegg fra andre begivenheter. Fra lagsavisen som hadde navnet "Samhold", har vi klippet følgende innlegg fra 1929, skrevet av en som kaller seg "Sportsmann".

Oppegård Holt møter Jens Slette i en tre runders kamp på kommunegården.

Allerede tidlig på morgenen den 22. april var der stor tilstrømning til kommunegården.

På lekeplassen var reist store tribuner og vinduene hos Vellesen og Hovden var leid ut lang tid i forveien.

Lensmann Nils Strand, der har erfaring på næverettens område fra sin virksomhet i Lillestrøm, fungerte som dommer.

Fulgt av hidsende tilrop entret de to kjemper presis klokken 1 podiet. Slette rolig, Oppegård tilsynelatende nervøs. Begge hilser smilende på hverandre og begeistringen er faretruende.

Oppegård begynte i et hissig tempo, det formelig haglet med slag, svingslag og upperkutt om hverandre, men til alt hell for Slette ble det meste slag i luften. Slette holdt seg rolig avventende, bøyet unna og vekk ringen rundt. 1. runde var Oppegårds.

Gongongen lød og med intens spending gikk man til 2. runde. Oppegård så ut til å gå trett av de mange luftslag, man merker han sparer på kreftene og utnytter dem bedre.

Slette begynner nu å gå fram, og man kan se han stimuleres av skolestyrets heia-kor på første benk. Oppgård får nu en på høyre øre, deretter en på venstre øre der sender han mot taugene. Runden er opplagt Slettes.

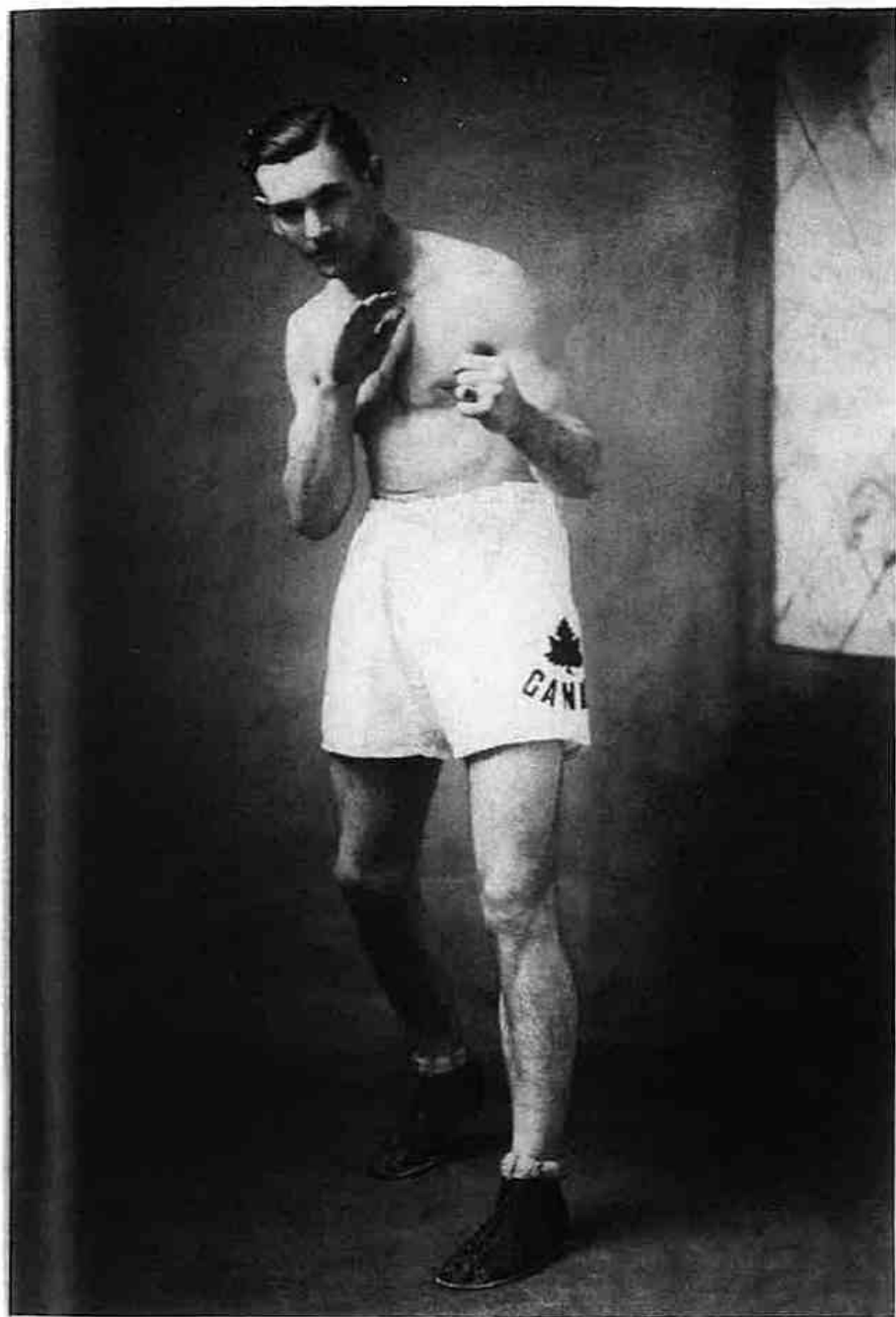
I pausen før den avgjørende 3. runde tar begge herrer massasje, drikker et glass nysilt melk og entrer ringen i topp form. Spenningen er nu envoren, fra Vellesens vinduer vinkes og ropes der. Ikke gi deg Slette, heng i far!

Oppegård prøver atter sine luftslag fra 1. runde, mens Slette der nu kjenner hans teknikk lar seg ikke skremme. En tid ser det ut til at man skal bokse uavgjort, og skuffelsen står tykk og grå i alles ansikter. Da går Slette overende. En av tilskuerne har sett sitt snitt til å smøre grønsepe på plattformen for å fremkalle en hurtig avgjørelse. Slette tar telling til ni, men er så oppe igjen, og nu gir han en oppvisning i boksing som lensmannen sier man skal lete i det mørkeste Lillestrøm for å finne maken til. Det regner med velrettede nesestyvere. Man kan formelig iaktta hvordan Oppegårds nese kultiveres og dannes fra oppstopper til hvalnese, snart flat snart rund og fargene veksles. Et kraftig støt til haken mens Oppegård har tungen mellom tendene avgjør kampen, med et brøl går han i gulvet, og Slette hyldes av en begeistret menneskemengde.

Den innsats som her er gjort for en edlere kultur og en finere formdannelse i bygden er al ære vært. Av skolestyret bæres Slette på gullstol til banklokalet hvor en bedre middag ventes, men Hans Oppe .....

”Sportsmannen”

LAGSLIV

NYTT STYRE PÅ Plass

Styret i Enebakk historielag 2012. Fra venstre: Styremedlem Heidi Wattum, 1. vara Håkon Kjelstrup, nestleder Amund Ruud, leder Mari Ringnes, sekretær Juul Sverre Stener, styremedlem Niels J. Knagenhjelm og kasserer Willy Klein. Styremedlem Nils Butenschön, 2. vara Petter Oppegaard og 3. vara Kjel' Hovde var ikke til stede under fotografering. Foto: Gro Arneberg Thoresen.

Det nye styret i Enebakk historielag ble konstituert i styremøte 19. januar 2012. Det ble foretatt få endringer fra fjorårets styresammensetning. Willy Klein fortsetter som kasserer, Juul Sverre Stener fortsetter som sekretær. Mari Ringnes er ny leder og Amund Ruud er nestleder. Før sitt år som leder i 2011 var Amund Ruud også nestleder i 2010, mens Henning Bergersen var leder.

STYRET 2012:

LEDER - MARI RINGNES
NESTLEDER - AMUND RUUD
SEKRETÆR - JUUL SVERRE STENER
KASSERER - WILLY KLEIN
STYREMEDLEM - NILS BUTENSCHØN
STYREMEDLEM - HEIDI WATTUM
STYREMEDLEM - NILS J. KNAGENHJELM
1. VARA - HÅKON KJELSTRUP
2. VARA - PETTER M. OPPEGAARD
3. VARA - KJELL HOVDE (NY)

Revisor:

Per Kongsnes (ny)

Valgkomite 2012:

Henning Bergersen (leder)
Gro Arneberg Thoresen (ny)
Inger Hilde Killerud (ny)
Eva Kristoffersen (vara)

Organisering av grupper i 2012:

Nils Butenschøn fortsetter som leder av Husgruppa. Niels J. Knagenhjelm overtar som leder for Kulturminnegruppa etter Juul Sverre Stener. Ny leder i Skolegruppa er Kjell Hovde. Håkon Kjelstrup overtar arrangementgruppa etter Willy Klein. Arkiv og minneinnsamlingsgruppa overtas av Willy Klein etter Inger Hilde Killerud. Mari Ringnes fortsetter som leder av Bygdetungruppa og Henning Bergersen fortsetter som leder av Publiseringsgruppa.

TEMAMØTE: GUTTEDAGER I PRESTEGÅRDEN

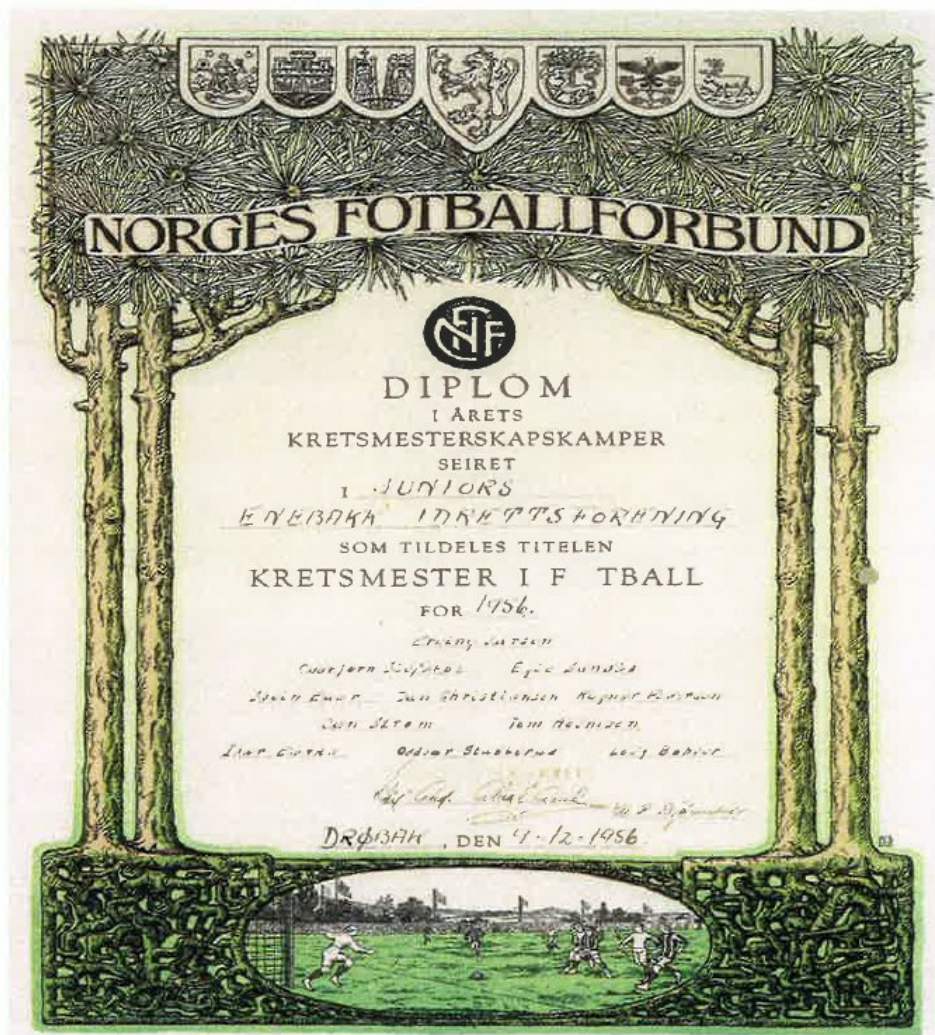
Av Niels J. Knagenhjelm

Erling Larsen forteller om sine guttedager i prestegården. Foto: Niels J. Knagenhjelm.

16. februar var det temamøte på Ignarbakke i Kirkebygda. Tema var "Guttedager i prestegården". Kvelden startet med mange fremmøtte, mer enn 75. Utrolig, men sant. Kvelden bød på en vandring i Kirkebygda, med Erling Larsen i forsetet. Vi startet på prestegården hvor vi ble vist rundt om på husene. Et utsiktsbilde mot kirken og et oversiktsbilde over hele området, fra Fosser til Ekeberg og Børter. Fosserdammen var et sentralt sted den gang, det var der gutta lærte å svømme. Lærer Henden brukte fiskestangmetoden for å holde gutta flytende. Brua ved Bolseth (les Brunnes) ble viden kjent etter at Erlings bror (datidens basehopper?) stupte fra den. Så fikk vi et glimt av guttas stolte søndagsdress med brede slag og dermed plass til mange medaljer. Ja, en av medaljene kom helt fra Slottsfjellet i Tønsberg (den var gjev den).

På kjøretøyet skal godtfolk kjennes, vi fikk se både VANGUARD, beltetraktor og Gråtass selvfølgelig. Den flotte skolen var vi også innom, for ikke å glemme 17. mai med lånt orkester fra Flateby. Ski, skihopp, skøyter og fotball ble selvfølgelig nevnt. Diplom ble det også. Da «saniteten» kom på banen, ble det bading hver uke og dans attpåtil. Vi fikk en rask innføring i valsens magiske trinn.

Det var stor stemning og mye latter blant de fremmøtte. Foto: Niels J. Knagenhjelm.

«Ignarbakke» var et sentralt sted i oppveksten. Det hele ble avsluttet med et bilde av Prestegården, sett med dagens øyne. Forsamlingen ga deretter en stor applaus til en meget dyktig foredragsholder.

Da vi tror det er slutt, kommer en lokal en og sier at nå skal han virkelig fortelle noe som hendte her i Enebakk i hine tider. Det har seg slik, ja, han kan ikke nevne navn, men så hendte. Gården trengte sårt til utvidelse av buskapen, så han far fikk låne naboens stut for å bedekke deres eneste ku. Alt gikk som det skulle. Men da oxen økte takten, sa far innsmigrende til hu mor, at han var blitt litt «yr» selv også. Da svarte mor: «Ja, far, du får gjøre som du vil, det er din ku.»

Det ble et lite sekund helt stille, så brøt latteren ut. Ja, det var så tårene spratt, men innerst i et hjørne var det en som ble lei seg og trengte trøst av sine sidemenn.

LEDERENS HJØRNE

Som ny leder av Enebakk historielag, vil jeg gjerne takke for tilliten. Jeg måtte tenke meg godt om før jeg sa ja til å stille til valg som leder, men med et kjent styre ved min side er jeg sikker på at dette skal gå veldig bra! Årets første temakveld "Guttedager i prestegården 1946-1958" med Erling Larsen var en strålende kveld fylt med masse humor og flotte bilder. Vi satser på at alle vårens arrangementer blir like vellykket, og jeg vil tro at vi har noe for en hver smak. Vi tar gjerne i mot forslag til rusleturer, temamøter eller andre arrangement. Historielaget har flere "undergrupper" og de er som følgende: Husgruppe, kulturminnegruppe, skolegruppe, arrangementsgruppe, arkiv- og minneinnsamlingsgruppe, bygdetungruppe og publiseringsgruppe. Pr. dags dato er det så godt som kun styremedlemmer som er med i gruppene. Historielaget har over 220 medlemmer, og vi i styret kunne veldig godt tenkt oss og hatt med flere av medlemmene i disse undergruppene. Hvis du synes at ei av gruppene ser interessant ut og du har litt tid til overs, meld din interesse! Da ønsker jeg dere en solfylt vår, og regner med at vi ses.

Vennlig hilsen
Mari Ringnes

Lillestrømveien 1701, 1911 Flateby / Telefon 90 75 55 41 / Fax 64 92 93 63
E-post: post@sandaas-ellingsen.no / www.sandaas-ellingsen.no

BOKHJØRNET
bøker - papir - leker - post

Bokhjørnet AS, Ytre Enebakk
Vågsenteret • 1914 Ytre Enebakk
Tlf.: 64 92 55 11 • Fax: 64 92 54 65
Org. nr. 985 368 848

*Vi leverer snitter og rundstykker på bestilling
Utleie av kantine til foreninger og private arrangementer.
Pakking, ompakking, merking av vare. Lagerstyring for eksterne bedrifter.
Produksjon av strøkkasser, utebord, blomsterkasser samt spesielle bestillinger.*

Salg av bjørkeved, gran og blandingsved.
Eksterne oppdrag som mindre flyttejobber, ryddejobber etc
Drift av kommunens gjennbruksstasjon Roaf.

PROGRAM 2012

Søndag 20. mai, kl. 12:00

RUSLETUR PÅ VESTBY GÅRD

Vi besøker Vestby gård i Ytterbygda
og får omvisning av Kjersti Hobøl.

Lørdag 9. juni

UTFLUKT TIL BORGARSYSSEL MUSEUM

Busstur til Sarpsborg.

Vi ønsker alle velkommen til våre arrangementer og håper på godt fremmøte!

Spørsmål rettes til rapportør **Håkon kjelstrup** i arrangementgruppa
Tlf. 90 57 78 88

For ytterligere info og tidspunkter, følg med i Enebakk avis,
på våre nettsider: www.enebakkhistorielag.no
eller på vår Facebookside: www.facebook.com/enebakkhistorielag

Lillestrømveien 1701, 1911 Flateby / Telefon 90 75 55 41 / Fax 64 92 93 63
E-post: post@sandaas-ellingsen.no / www.sandaas-ellingsen.no

BOKHJØRNET
bøker - papir - leker - post

Bokhjørnet AS, Ytre Enebakk
Vågsenteret • 1914 Ytre Enebakk
Tlf: 64 92 55 11 • Fax: 64 92 54 65
Org. nr. 985 368 848

Vi leverer snitter og rundstykker på bestilling
Utleie av kantine til foreninger og private arrangementer.
Pakking, ompakking, merking av vare. Lagerstyring for eksterne bedrifter.
Produksjon av strøkkasser, utebord, blomsterkasser samt spesielle bestillinger.

Lillestrømveien 673, 1912 ENEBAKK - Telefon 64923670 / Faks 64927331

Salg av bjerkeved, gran og blandingsved.
Eksterne oppdrag som mindre flyttejobber, ryddejobber etc
Drift av kommunens gjennbrugsstasjon Roaf.

PROGRAM 2012

Søndag 20. mai, kl. 12:00

RUSLETUR PÅ VESTBY GÅRD

Vi besøker Vestby gård i Ytterbygda
og får omvisning av Kjersti Hobøl.

Lørdag 9. juni

UTFLUKT TIL BORGARSYSSSEL MUSEUM

Busstur til Sarpsborg.

Vi ønsker alle velkommen til våre arrangementer og håper på godt fremmøte!

Spørsmål rettes til rapportør **Håkon kjelstrup** i arrangementgruppa
Tlf. 90 57 78 88

For ytterligere info og tidspunkter, følg med i Enebakk avis,
på våre nettsider: www.enebakkhistorielag.no
eller på vår Facebookside: www.facebook.com/enebakkhistorielag

www.stromsborg.no

Strømsborg & Enersen A.s

1912 Enebakk

Tlf. 64 92 63 00

post@stromsborg.no

LA OSS: Sikre PC- og EL anlegg med overspenningsvern.
Sjekk gammelt anlegg. Noe du lurte på? **TA KONTAKT**

BYGG- OG TØMMERMESTER

Per-Erik Østlie a.s

1914 YTRE ENEBAKK - TLF. 64 92 39 39

- Nybygg
- Tiltbygg
- Restaurering
- Tegning
- Prosjektering
- Totalentreprise

MESTERHUS

- det blir som avtalt

BYGG & MESSESYSTEMER

Alt innen bygg,
rehabilitering og messestands

Tlf. 64926052 / Mob. 957 82 407 / 957 82 409

Lillestrømveien 267

1914 Ytre Enebakk

PRIS: KR 50,-